

ERDÉLY

A ROMÁNIAI MAGYAR TERMÉSZETJÁRÓK FOLYÓIRATA

XI. ÉVFOLYAM.

2. SZ.

1948. MÁRC.—ÁPR.

Búcsú az ENKÉ-től

Kedves turista testvérek!

A négytagú időközi intéző bizottság megválasztásával mai rendkívüli közgyűlésünk véget ért, és egyesületünk, az *Erdélyi Népi Kárpát-Egyesület* jog szerint megszűnt. Illendőnek és szükségesnek tartom, hogy ebből az alkalomból visszatekintsek a közelmultra és röviden megemlékezzem egyesületünknek hároméves történetéről.

Néhány hónappal fölszabadulásunk után, 1945 március 4-én többhetes izgalmas tárgyalás-tanácskozás után négy kolozsvári turista-alakulat, névszerint az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a Gyopár Turista-Egyesület, a Kolozsvári Munkás Testedző Egyesület turista osztálya meg az Aurora Sport-Egyesület éppen ebben a teremben kimondotta az egyesülést, a fúziót. Az egyesületek akkori, Kolozsvárt tartózkodó vezetői megértették az idők szavát, fölismerték a kedvező helyzetet, belátták, hogy igazán eredményes munkát a turistaság terén is csak az összes erők egyesítésével, egységes terv és egységes vezetés alatt lehet végezni.

A fúziós tárgyalásokat leginkább egy alapjában véve kevésbé jelentős kérdés néhezítette meg és nyújtotta el, t. i. az új egyesületnek új neve. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület tagjai természetesen nem szívesen mondtak le egészen 53 éves multtal rendelkező nevükről, viszont a többi egyesületek képviselői teljesen szakítani akartak a multtal, őket semmi érzelmi kapocs nem fűzte a régi névhez. Végül is a Magyar Népi Szövetség elnöksége döntötte el a kérdést megnyugtató és elfogadható módon; meghagyta egyesületünk hagyományos nevét, de megtoldotta a *Népi* szóval, hogy az egyesület külső megjelenésében is jelezze rendeltetését és szellemét, hogy t. i. benne a társadalom minden rétege otthon talál. Így lett az új egyesület *Erdélyi Népi Kárpát Egyesület*.

Mindebből az is kitetszik, hogy az erők egyesítésének gondolatát, amelyet most az Országos Turista Hivatal (Oficiul Național de Turism) az egész országra nézve megvalósítani törekszik, mi már 1945-ben, az új idők beköszöntésekor Kolozsvárt a magunk körében valóra váltottuk. Hogy elgondolásainkat, terveinket nem tudtuk nagyobb területre, egész Erdélyre kiterjeszteni, az nem egészen rajtunk mult; megakadályoztak benne elsősorban anyagi lehetőségeink, amelyek az általános gazdasági viszonyoknak voltak a függvényei. A háború megfosztott egyetlen számottevő bevételi forrásunktól, a menedékházaktól; a tagsági díjak a pénz

fokozatos elértéktelenedése folytán adminisztrációs kiadásaink fedezésére sem volt elegendő, úgyhogy időnként tagjaink áldozatkészségéhez kellett folyamodnunk. Nem számíthattunk a fölöttes hatóságok hathatóssabb támogatására sem, mert sokkal fontosabb, életbevágóbb kérdések foglalták el érdeklődésüket, idejüket és munkaerejüket. Csodálni lehet, hogy ilyen körülmények között nem szóródtunk szét, nem mondottunk le a további erőfeszítésről; mégis megéltünk, kirándulásokra jártunk kellő felszerelés nélkül, előadásokat rendeztünk a turistaság népszerűsítésére, hazánk szépségeinek megismertetésére, ugyanezért folyóiratot adtunk ki, ha ritkábban is, tartottuk a kapcsolatot vidéki osztályainkkal, egyszóval mindent megtettünk, amit az adott körülmények között tennünk lehetett, csak a rosszindulat és a felelőtlen kritika mondhatná, hogy nem teljesítettük kötelességünket.

Hisszük és reméljük, hogy a természetjárás elkövetkező új korszakában ez a mi népnevelő, nemes sportunk hatalmas és gyors fejlődésnek indul, amikor megszorodik ugyan a régi turistaság művelőinek, apostolainak munkája, de a rendelkezésre álló szellemi és anyagi erők lehetővé teszik majd, hogy fáradozásuknak bőséges jutalmában is részesülhessenek és a természetjárók számának megnövekedésében, a természetjárás megbecsülésében és művelésében, a turistaforgalom fokozatos emelkedésében gyönyörködhessenek.

Az Erdélyi Népi Kárpát-Egyesületnek megalakulásától, 1945. március 4-től megszűnéséig, 1948. április 1-ig elnöke voltam. Most ebben a minőségemben szeretnék önöktől — nem minden meghatottság nélkül — búcsút venni. Igazi testvéri szeretettel gondolok minden tagtársamra, akivel itt az egyesületben vagy kirándulásainkon találkoztam. Akit netalán akár elnöki tisztelnél fogva, akár mint turistatárs, akarva vagy szándéktalan megbántottam volna, őszintén bocsánatot kérek. Szolgáljon mentségemül, hogy a vezetés, az elnökség nemcsak megtiszteltetés, hanem sok gond és felelős munkakör is. Az elnöknek nemcsak hegyekkel, mezőkkel, erdőkkel van dolga, hanem emberekkel is, és ahol emberek vannak, ott nézeteltérések, félreértések, viták is vannak, ráadásul az elnök is ember.

Hálásan köszönöm kedves munkatársaimnak, tisztelet viselő tagjainknak, hogy egyesületünk vezetésében segítségemre voltak, tapasztalataikkal, tanácsaikkal támogattak. Szeretném nevüket mind-mind felsorolni, de úgy eltelt az idő, hogy nem akarom figyelmüket, türelmüket tovább is próbára tenni. Gondolom, tiltakoznának is a külön kiemelés ellen, hiszen mindnyájan egy belső parancsnak engedelmességtünk, amikor turista-kötelességünket teljesítettük.

Kedves testvéreim! Mindnyájuknak jóegészséget és turista-kedvet kívánok. Mindkettőre szükségünk lesz, mert ha el is búcsúzunk az egyesülettől és egymástól mint *Enke*-tagok, találkozni fogunk turistákként egy nagyobb közösségben, abban az új szervezetben, ahol román testvéreinkkel együtt munkálkodhatunk közös ideáljaink minél gyorsabb és minél teljesebb megvalósításáért.

Vámszer Géza

A Túri-hasadék

Kolozsvár környékének az általánosan ismert és látogatott Tordai-hasadék mellett van még egy gyönyörű, természeti alkotása, az alig ismert és ritkán látogatott *Túri-hasadék*.

Nem tudományos céllal, hanem csupán az érdeklődés felkeltése végett ismertetem röviden a Túri-hasadék fontosabb látnivalóit Czárán Gyula, a nagy bihari kutató, Orbán Balázs székely történetíró és Versényi György leírásainak felhasználásával.

Ezt a hasadékot ugyanis elhanyagolják kirándulóink. Háttérbe szorulásának egyik oka a fatális szomszédság. Ha nincs a Tordai-hasadék szomszédságában, akkor általánosan ismernék őt is, a közérdeklődés tárgya lenne. Aki már abba az irányba megy, a nagyobb, a híresebb Tordai-hasadékot keresi fel, a Túri-hasadékot legfeljebb útba ejti, futólag nézi meg, de szépségeit meglátni, megismerni nincs ideje. Mellőzöttségének másik oka fekvésének kedvezőtlenebb volta. A Tordai-hasadék már messziről látható, magában álló, kiemelkedő sziklagerincet metsz ketté. Bevágása nagyobb távolságból is mindenkinek szemébe ötlik, mert ott áll úgyszólván a kirakatban; messziről látható a hegyvonulatnak különös csorbasága. A Túri-hasadék ellenben csak egy hullámos fennsíkot szel keresztül, nincsenek a plátó fölé kiemelkedő részei, úgy hogy még a közeli országúton elhaladó utas sem igen veszi észre. Nem csoda, ha mutatósabb, szereplésre alkalmasabb testvére mellett nem igen vesznek tudomást róla.

Pedig a Túri-hasadék, ha nem is nyújt olyan megkapó látványt, mint versenytársa, ha nem is olyan nevezetes, sok tekintetben azonban érdekesebb, változatosabb, regényesebb és bájosabb; sajátos szépségei miatt megérdemli, hogy felkeressük és megismerjük.

Kolozsvártól a Torda felé vezető országúton haladva 22 km-re elérjük a Túr-pusztacsányi útkereszteződést. Túr községbe betérve és annak főutcáján végighaladva, kb. másfél km-re elérjük a Túri-hasadék bejáratát, közvetlenül a falu végén. A hasadék bejáratánál van *Brusadelli Fermo* szép tiszta háza. Brusadelli Fermo az első világháborúban mint hadifogoly ittmaradt derék, szorgalmas olasz ember, ki magyarul és románul már teljesen tud és a rendszerető túristáknak tágas csűrében szívesen ad éjjeli szállást.

A kolozsvári túristák oly módon is meglátogathatják a hasadékot, hogy gyalog teszik meg oda-vissza az egész utat. Az út fáradalmait bőven kárpótolja a sok látnivaló. A bükki menedék romjái (606 m) az út négy és fél km, innen balra a gyalogösvényen az u. n. Sáros-Bükkön felmenve 2 km-re elérjük a mikesztői házcsoportot, a kb. 789 m magas Dealul Săc főgerincén. Itt balra menve útunk délkeleti irányban elágazik a főgerinctől. A mellékgerinc tetején folyton délkeleti irányban gyaloglunk, az út kétharmad részén elérjük a jóvízű Bóné-

kutat, tovább a Kolozsvártól 16 km-re fekvő Komjászeg felett vezet el az út. A komjászegi erdőszélen haladva a 614-es pontnál keletre megyünk a mikesi úton s az 576 m-es magassági pontnál a túri temetőhöz érünk. Itt a temetőnél letérünk Túrba s a főútcán végigmenve a hasadék bejáratához érünk Kolozsvártól kb. 20 km-re.

A Kolozsvár szomszédságában emelkedő *Feleki hegy* déli alján, a Dealul Săc oldalából, az Őzek-völgyében ered a *Rákos-patak*, mely tágas völgyön át megfutott pálya után több csermelyt fevéve, Túr községen alul szoros sziklamederbe kap bele. A pataknak innen számított, az országúttal csaknem párhuzamos 3 km-es kömedrét nevezik *Túri-hasadéknak*, románul *Cheia Turului-nak*.

A Túri-hasadék a víz műve, tulajdonképpen vízvájta meder. Epigenetikus eredetű, (felülről képződő), ellentétben a Tordai-hasadékkal, mely barlangeredetű, beszakadt szurdok. A geológiai múltban a Túri-hasadék vonulata puha, üledékes kőzetekkel volt borítva, u. n. neogen (ifjú terciér) rétegekkel. Akkor keletkezett a Rákos-patak. A patak az üledéket lehordta és helyükbe bevágódott és lassan-lassan tovább mosta és mossza ma is az alap gerincét.

A hasadék hasadozott, pados rétegei 40 fok alatt kb. északnyugatnak dülnek. A sárgás, vagy szürkésfehér, tömör, helyenként finom szemcsés mészkő meredek sziklafalakat és festői csoportokat alkot a hasadék mindkét oldalán. Főközete a *jura-mészkő*, e fölött oly konglomerát fordul elő, amelynek alapanyaga ugyancsak a mészkő valamilyen formája.

Szerves maradványok gyakoriak, de oly szorosan vannak összenőve a mészkő anyagával, hogy felismerhető állapotban nem igen fejthetők le, csak annyi látható, hogy a korállók bőven fordulnak benne elő. Egyedüli szerves maradvány, mely jól megtartott állapotban s gyakran fordul elő, egy halnak, a *Sphaerodus* nevű kihalt cáfafajnak megkövült, barnazománcos zápfoga, melyet a pásztorgyerekek *halszem* néven kínálnak. Ezeket a halfogakat a kirándulók emlékül szokták magukkal vinni; igen alkalmasak apróbb ékszerek készítésére: nyakendőtűnek, inggombnak és hasonlónak.

A hasadék alsó kijáratánál, a tordai országút mellett van *Koppánd* község. Ezen keresztül is eljuthatunk a hasadékhoz, annak alsó, Torda felőli kijáratához. Megtekintését azonban nem Koppánd felől, tehát alulról felfelé, hanem felülről, Túr felől jöve, lefelé kell végrehajtania annak, aki a hasadékot teljes egészében és szépségében meg akarja ismerni. Ugyanis meglepően szép, itt-ott nagyszerű részei így következnek fokozatos és emelkedő sorrendben egymásután, az alsó torkolatnál érik el nagyszerűségüknek tetőfokát. Minden lépten új meg új sajtáságos sziklaalakulatok, vad szakadékok, meglepő kanyarulatok, festői sziklaképződmények, stb. követik egymást. Ha alulról, az alsó torkolat nagyszerű képzetének bámulatával eltelve haladnánk fölfelé, a szorosnak többi részét kénytelenek lennénk kicsinylően lenézni. Ellenben felülről haladva lefelé, el fogjuk érni a hatásoknak fokozatos emelkedését és a végső pontnál meg fogjuk találni azon elragadóan szép kibontakozást,

a kulminációt, mellyel a természet a Túri-hasadékban igazán bőkezűen megajándékozott.

Túr község utolsó házánál, a malomnál a patak medrében a hasadéka belépve balfelől látjuk a *Molnárok barlang*-ját. A mederben csak alacsony vízállás mellett tudunk valahogy végighatolni. Nem messze van innen a *Leányok borbonája*. *Borbona* szóval jelöli itt a nép a pataknak fürdésre is alkalmas azon helyeit, ahol a víz többnyire ívesen legömbölyített síma sziklalejtőn siklik le a vízesés alatt elterülő nagy medencébe s itt megcsendesedve tószervé válik. Tovább menve a patak oly

A Túri-hasadék alsó felének nyugati sziklafala.

hegyszorulatba ér, hogy ösvényre nincs hely, csak a sziklafalba kapaszkodva és mászva lehet tovább jutni. Útunkban látjuk a *Kutyák szikláját*, a *Negrui sziklát* és *barlangot*. A patakban a hasadék hosszában negyvenszer kell átkelnünk. Átkeléskor természetesen körül-köre kell ugrálni, még pedig ügyesen, mert a sík és nedves köveken való elcsúszás igen váratlan és kellemetlen fürdőt jelent az embernek, a zuhatagos patak ugyanis lépten-nyomon mély örvényeket és gubbenőket ás magának. Általában a hasadék végigjárása nem tartozik a legkönnyebb gyakorlatok közé.

A *Butukás* (tuskós) *sziklafalat* elhagyva a *Hasadt esés* nevű víz-eséshez érünk. A *Kriszta-oldala* nevű sziklánál a táj szépül, a 100 m magas szikla tövében levő ember elszédül, ha tetejére tekint. Fellegfoszlányok nyargalnak el fölötte s az optikai csalódástól félrevezetett ember azt

hiszi, hogy a szikla mozog. Tovább menve, látjuk a *Kunok borbonáját*, a *Nagyborda gerinceet*, a *Tunsui-szikla* előfokát, a *Tinora gerincet*. A Nagyborda alatt van *Szent László borbonája*. Hat zuhatag követi itt egymást, illetve hatszor megtört 20 m-nyi esséssel egy zuhatagban omlanak le a pataknak habbá tört hullámai egy igen mély sziklamenedécébe, mely a *Felső fürdő* nevet is viseli. A pataknak a túri bejárattól az alsó kijáratáig összesen 70 méteres esése van. A Nagyborda és Tunsui közti sziklamélyedésben van a *Nagy-Kaszta barlang*, melyről azt tartja a néphit, hogy az egész *Dobogó-hegység* és az országút alatt átvonulva, a túlodali nagy *Sóspataknál* van a kijárata.

Egy szűkület után jobb oldalon 20 m magasán fekszik a *Legények barlangja*. Bejárata nem nagy, de benn nagy teremmé tágul, melyben 300—400 ember is elfér. Menedékül szolgált háborús időkben. Nem egyszer szaladt ide Túr lakossága.

A barlangon alul egy tágasabb sziklamederbe jutunk, mely a Turihasadék központját és egyik legszebb részét alkotja. A szoros kitágulását egy jobb oldalról beszakadó csermely okozza. Ez a *Décsenge-csermely*. A Décsenge egy függelékes szorost alkot, mely a főszoros színvonalán mintegy 60 méterrel magasabban igen szép sziklalagunában halad keleti irányba. Amint a hasadék falához ér, egyetlen ugrással veti le magát a *Rákos-patak* medrébe s így egy 60 m magas vízesést képez, amely gyönyörű látványt nyújt, ha a víz nagy. Rendes vízálláskor csak csergedez, de ilyenkor is a vízi növények tarka szőnyege és környezetének szikladíszítése megragadóan szép és festői képet mutat.

Ott, ahol a Décsenge zuhatagos útját megkezdi, egy kéttornyos katedrális látszik felemelkedni. Onnan, ahol a Décsenge a Rákos-patakka egyesül, a két sziklatorony egynek látszik, de nem is toronynak, hanem palástba burkolt, fején koszorút viselő roppant szobornak, mely gigászi talapzatáról büszkén tekint szét s egyik karját álló helyzetben terjeszti ki. Ezt *Szent László szobrának* nevezi a nép s a szemben levő sziklatömböt *Szent László várának*. A szobor talapzatát képező sziklatömbben két barlangnyílás tátong. A vár és szobor csak egyik dísze a fenséges sziklaöblözetnek, körülötte és fölötte mindenféle csodás alakú sziklaszálak emelkednek, fénylő kupolák, szépen kicsipkézett sziklabalusztrádok, gulák és fantasztikus alakú tornyok sorakoznak egymás mellé. Mindezek napos időben a nap sugarainak fényében tündökölnek, a sziklarepedésekből kinőtt bokrok, gyepfoltok zöldjével vannak élénkítve és dús színezetű szikla- és vízivirágok színpompájával elárasztva. Mindez oly benyomást tesz a szemlélőre, amit feledni sohasem tud, lelkét öntudatlanul is áhítat hatja át, mert a Turihasadéknak szépsége és nagyszerűsége innen kezdve folyton fokozódik, mint egy bűbajos panorámának egymásból kibontakozó tündéri képei.

Lejebb menve látjuk a *Pociumb-ködúc* nevű sziklafalat, amelyben egy hosszukás barlang-üreg van. A hasadék egy merész kanyarulata után egy sziklafal az egész hasadékot elzárni látszik. Ez a *Báró-szög*. Ennek alkotásakor szintén remekelt a természet. A széles sziklafal teteje két oromzatban záródik, mindkettőnek oromszélén oly alakú sziklapár-

kányzat húzódik el, mely egy omlatag várfalat utánoz hűségesen. A nyugatra eső oromzat közepén egy zömök torony (donjon) emelkedik; a sziklafal oldalában, ahol a toronyszerű sziklacsúcs emelkedik, fenn, a tetőgerinc alján egy *Csűrnek* nevezett és a sziklafalat áttörő nagy nyílás tűnik fel, valódi diadalív, amelynek oly szabályszerű köríves záródása és oy szimmetrikus elrendezése van, mintha művész vésője alakította volna, csak minden ilyszerű emberi művet felülmúló roppant aránya mutatja, hogy a természet utolérhetetlen alkotása áll előttünk. Ez a diadalív a patak jobb oldalán kb. 120 m magasságban van, alulról is jól megközelíthető.

A patak völgyében tovább menve a *Legények borbonáját* és *E. K. E. borbonáját* találjuk, majd elérünk a hasadék alsó bejáratához. Itt a Koppánd felőli bejárat előtt van egy malom és vele szemben egy igen bővízú, kitűnő forrás. E malom a hasadék legfestőibb részén, legromantikussabb pontján van. Körülötte óriási krajja öblösödnek ki a jobb és balpart sziklafalát, amfiteatrumszerű körkép tárul elénk, melynél szebbet, festőibbet, pompásabbat elképzelní sem lehet. A balparton, vagyis a hasadékkal szembe fordulva jobbra látjuk a *Kiskun- és Nagykun-sziklakat*, a *Bálványoskövet* és *Kapocstornyot*. Az amfiteatrumszerűleg formált hegykarajnak végpontját a *Priponi* nevű sziklabástya képezi. Feljebb tátong a *Potdere Lariang szája*.

Még a jobb oldalnál is szebb a baloldal. Ennek legérdekesebb természeti alkotása a *Tornyoskapu a díszcsarnokkal*. Fent a sziklák közt hatalmas kerek bolthajtás nyílik, amelyen keresztül lehet látni s e bolthajtásra obeliszkyszerű masszív, magas sziklatorony van felrakva. A torony egészen magában áll. A bolthajtás alatt mint kapun keresztül lehet menni a torony tulsó oldalára s ott egy egészen szabályosan kerek sziklacsarnokba lehet jutni, mely kereken mindenfelől magas sziklafalakkal van körülvéve. A kapu fölött a felső terrászon egy kerek szikladolina fenekére lehet jutni. A diadalív 8 m széles, 5 m magas, a toronynak magassága még külön 40 méter.

Szokták a Túri-hasadékot úgy is megmászní, hogy a túri malomnál akár a jobboldali, akár a baloldali részen levő szekérúton fölmennek a hasadék tetejére. A jobboldali úton elmennek a Décsenge-patakig és ott ereszkednek le a hasadékba. A baloldali szekérúton, amelyen a molnárok gabonát szállítanak a koppándi malomhoz, akár szekérrel is lehet menni a malomhoz, a hasadék gyönyörű amfiteatrumszerű alsó végéhez. Aki hegyet mászní nem akar, Koppánd felől közelítheti meg a hasadékot. Koppánd község a tordai országút szélén Kolozsvártól 27 km-re van. Innen a patak medrében járható szekérúton a szép koppándi berken keresztül haladva és a római forrásokból lefolyó *Kócsorgó-patakot* bal felől hagyva, az országúttól 2 km-re elérjük a Túri-hasadék legpompásabb részét, az alsó bejáratot.

Megpróbáltam nagy vonalakban vázolni a Túri-hasadék látnivalóit. de hűséggel leírni és szépségét érzékeltetni nem lehet, azt látní kell. Nézzétek meg túristatestvéreim, minél hamarább és minél többször. Mindig új szépségeket fedeztek fel benne.

Bodoczi Károly

Dobrudsai emlék

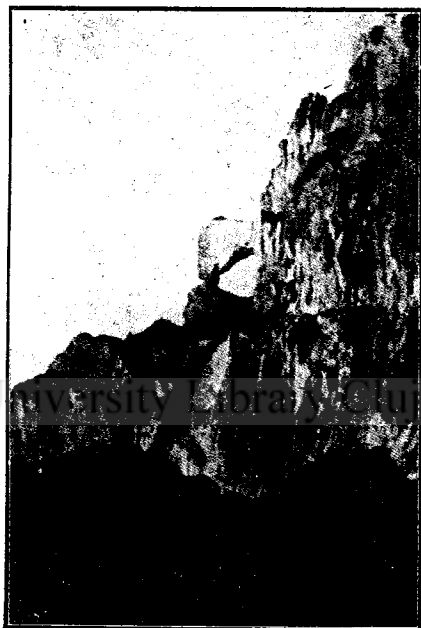
Egy belső ösztön, egy erős, olthatatlan vágy űz, hajt, hogy mindig új, mindig más helyen keressem fel a nagy természetet. Ki tudja, hány nemzedéken át szunnyadt ez az olthatatlan vágy, míg végre megmagyarázhatatlanul kirobbant bennem a vándor, nomád hajlam. Nem merném állítani, hogy elég volt nekem a hegyekből. Ezek a mi hegyeink olyan furfangosak, hogy mindig más és más és mindig új arcot mutatnak, ahányszor csak felkeresem őket. De mégis vágytam már más vidékre is, így kerültem el Dobrudzsába. Mi is volt az, ami ide vonzott? Nem tagadom, hogy elsősorban a tenger volt az a mágnes, de nem állottam meg a tenger partján, hanem megnéztem azt is, hogy mi van odabenn a szárazföldön. És lám, ott is megkaptam azt, ami erdélyi lelkemet leginkább érdekli, a szirtek, sziklák és kövek világát ott a tengerparton. Megkaptam a mi ősrögötegeink miniatűr másolatát is, kicsi lombos erdőket.

Egy mérnök barátomhoz csatlakoztam, aki elsőrendű háromszögelési pontokat mért Dobrudzsában. Zakatolva robot a vonat Bukarestből neki a végeláthatatlan *Baragan* síkságnak. Irány Kelet, a *Fekete-tenger* partja. A geometriailag egyenes sínpárt nincs mi eltérítse útjából. Se hegy, se völgy, még csak egy domb sem látszik sehol a közelben, csak valahol messze északon látszik egy halványkék csík, a *Kárpátok* déli lejtőjének, a *Vráncsa* hegységnek remegő párába vesző vonala. Egyébként amerre csak ellátunk, északra, délre, keletre, nyugatra mindenütt ugyanaz a kép, a rengő érett kalászkok aranya csillog felváltva a hatalmasra nőtt kukoricatábláknak a rekkenő melegtől fáradt zöld színével. Itt-ott egy kis falu képe tűnik fel rövid pillanatra. Egyszerre csak megváltozik a kép. A végtelen szántóföldeket üdezőld mezők és berkek képe váltja fel. A *Duna* árterületébe értünk. Hegyek itten sincsenek, de mélyen a talajba vésett árkok és ezek mellé emberi kézzel emelt domborok, gátak árulják el Európa egyik leghatalmasabb folyójának közelségét. Irányunk most már délkelet. Egyik hosszú híd a másik után következik s a vonat is magas töltésen halad, míg végre rászaladunk a hatalmas csernavodai hídra, a Duna utolsó hídjára, mielőtt a tengerbe ömlenék. A merész híd hatalmas oszlopai és gigászi vasszerkezete nagy magasságból néz le a szőke, iszapos vizű Duna méltóságosan hömpölygő hullámaira. Gőzhajók, bárkák és csónakok százféle változata szeli át a hullámokat. Délkelet-Európa legfontosabb vízi útjának forgalma bonyolódik le szemünk előtt. Sajnos, ezúttal nem sokáig gyönyörködhetünk az érdekes látványban. A keleti parton épült *Csernavodát* is elhagyjuk és nemsokára *Medgidiába* szalad be vonatunk.

Itten más vonatra szállunk, s azt a kevés időt, ami az átszállásig hátra van, arra használjuk fel, hogy körülnézzünk az állomás mögött levő téren, Különös kép. Ismeretlen népviseletek, soha nem látott arctípusok, minden olyan idegenszerű nekünk. Idegennyelvű sokaság nyüzsg körülöttünk. Bónadrágú polgárok, pirosfezes törökök, feketearcú, csillogószemű görögök, érdekes viseletű macedónok tűnnek fel a nekünk idegenszerű tájszóléssal beszélő román lakosság között. Balkán minden fajtája képviselve van itt, sőt úgy látszik, még a Földközi-tenger déli partjának lakóiból is elkerült ide egy pár példány.

Medgidiából most már egyenesen déli, később délnyugati irányba szalad vonatunk. Egy újabb feltűnő változás, a gabonaneműek érett kalászsai nem a tőlünk megszokott aranysárga színben tündökölnék, hanem egy sötét vörösbarna szín árulja el, hogy az erős déli nap érettre pörkölte már a hatalmas

kalászokat. A robogó vonatba időnként egy-egy fülhasogatóan éles cirpelés hangja hatol fel a búzatáblákból. Később Dobrudzsa belsejében kóborolva, sokáig kerestem a csendháborítót, míg végre megfogtam az óvatosan ravasz állatot. Egy tücsökfajta volt, de még ez is milyen más, mint a mi szelid, mélabús hangú kis esti zenészünk. Egy hüvelyknagyságú, kemény, sötétbarna páncélba öltözött trubadur hallatja metsző szavát, illetve dörzsölgeti hatalmas fűrészes lábszárait testéhez. Ez az ő hegedűje. Összefogdostam ott egy pár száz izeltlábút, de ezek jóformán mind ismeretlenek voltak előttünk. Ha elő is fordult egy-egy ismerős alak, jobban megnézve, kiderült, hogy egy

Dobrudzsai sziklás tengerpart.

más alfaj. A mi úgynevezett lódarazsaink is eltörpülnek egy ott élő darázs-fajta ijesztően nagy példányai mellett. Messze, nagyon messze van tőlünk ez a Dobrudzsa. Más világ ez, az éghajlat is más.

A vasúti sánpár Dobrudzsa közepét szeli át s az idegen világot a szokatlan hangzású török nevek is elárulják, amint a vonat ablakából kihajolva elolvassuk az állomások nevét. Olyan különös volt erdélyi szememnek, hogy a végtelen síkságból egyszerre csak látszólag minden igaz ok nélkül emelkedett ki egy-egy falu házesoportja. A falu közeledtét semmi sem árulta el előre. A mi helyeink patakok egybeömlésénél, egy-egy szűk völgy hirtelen tágulatában, hegyek lábánál, különböző termelési területek érin'kezési pontján keletkeztek. Dobrudzsában a legtöbb telep és falu létét egy-egy bővizű forrásnak köszönheti, mert patak bizony alig szeli át a széles síkságot. De meg is látszik, hogy mennyire megbecsülik a jó forrásvizet. Díszes felépítmények körítik a forrás vizét a falvakban, sőt künn a szabadban is több olyan forrást láttam, amelyet 30–50 m hosszú, 2–3 m magas faragott ter-

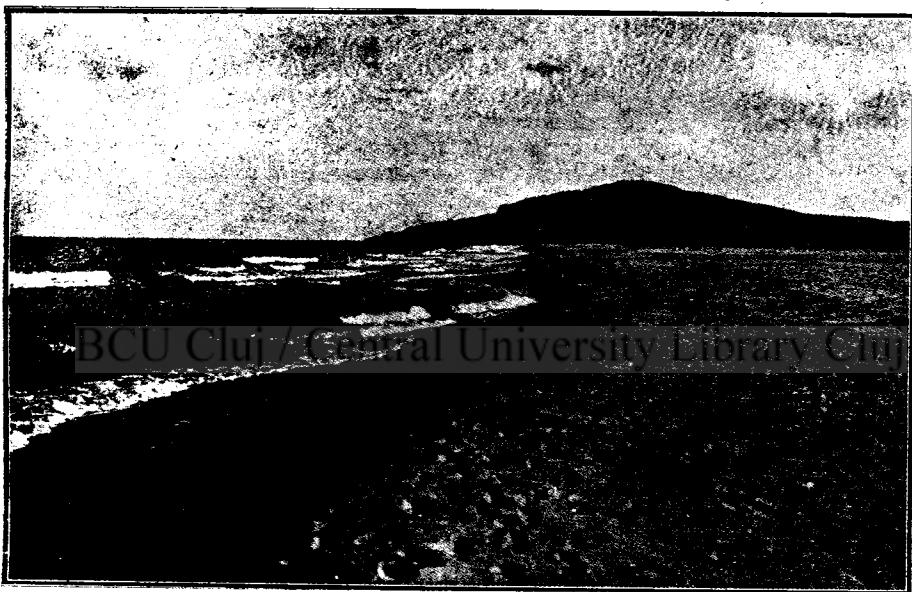
mészkő-fal védett, és az állatok is kő- vagy cementvályúból isszák az itten ritka italt.

Késő délután van, mire utazásunk vasúti végcéljához érünk. Megbámuljuk a kis városka nagyon szép négyzetalapra épült, kupolás mecsetjét és karcsú minaretjét, gyönyörködünk a vásártér ismeretlen viseletű sokaságában. Mivel célunk a tengerpart, amely ide még 35 km-re van, autóbuszba szállunk, amely örült tempóban vág neki az útnak. Izgatottan nézelődöm jobbra-balra, hol, mikor fogom meglátni a tengert. Jó ideje robusztunk már, amikor valami különös sötétzöld színű lapos hegyhát tűnik fel a keleti látóhatáron. Ejnye, hát még egy hegy is van a tengerpartig, erről nem tudtam semmit. Ott kellene már lennünk, hiszen több, mint egy órája száguldunk. A sötétzöld hegy képe hirtelen megváltozik, most már olyan, mint egy mocsár, amelyen óriási kiterjedésű nádasok, sásos, zombékos foltok sötétlenek s váltják fel a tiszta víztükör csillogását. Végre lefelé haladunk a magas belső szárazföldről az alant fekvő tengerpartra, amikor rájövök, hogy az előző lapos hegynek, majd mocsárnak tetsző látóhatár a tenger csalóka, változó képe volt. Ahogy egy kis szellő ráfekszik a síma víztükör egy részére, ott megbodrozta a vizet s így ez a hely sötétebb színt nyert. Ez volt az én sós-rengetegem; a lapos zöld hegy pedig a tenger távoli zöld horizontja.

Már ahogyan a fennsíkról leereszkedünk a tengerpartra, útközben feltűnik a külváros szokatlan külsejű apró házai. Kicsi kis fehér skatulyák, apró kockák, a tetejük olyan lapos, hogy alig van esése. Hiába no, itt télen nem esik hó, hogy ez ellen kellene védekezni. A futó zápor ellen jól véd a lapos agyagtető is. Ezek mellett a kis fehér kockák mellett egy más típusú ház tűnik fel: a jobbmódúak emeletes háza. A földszinten egy kis rácsoskorlátos tornác, az emeleten pedig az egész ház frontját átfogó erkély, amely fölé a ház lapos, cserepes teteje szintén kiterjeszti oltalmát. Fölkeressük levelezés útján bérelt magánszállásunkat s berakodunk a szekrényekbe, amelyeken zárnak nyoma sincs. Keresem az ajtó kulcsát, hogy legalább a szobát zárjuk be. Kulcs az nincs, sőt még kulcslyuk sincs a kilines alatt. Hívom a háziasszonyt, csodálkozva hallgatja a kulcs dolgát. Felvonja a vállát. Kulcs? Miének? Háthogy tolvajok be ne menjenek. Az asszony még jobban csodálkozik. Tolvajok? Itt? Ez itt ismeretlen fogalom. Most aztán rajtam volt a csodálkozás sora. Nagyon furesa arcot vághattam, mert elnevette magát. Egyébként a kapun sem volt zár, a szomszéd házakon sem, az egész városkában alig lehetett zárat látni.

Másnap még hajnal előtt kimegyek a nem messze levő tengerpartra, hogy lássam a habokból kikelő nap korongját. Fölmegyek egy kis közeli szirtre. Az indigókék égbolt már megszürkült s a látóhatár kettészakította az azelőtt egybefolyó égbolt és tenger kékjét. Most egy halvány, talán zöld, talán sárga csík jelenik meg, hogy élesebbre rajzolja a horizontot. Már látszik egy világosabb koszorú ott, ahol a napnak fel kell jönnie. Az előbb még bizonytalan színek határozottabbakká válnak s a fénykoszorú egymást követő szín-sávjai mind fennebb és fennebb kerülnek a látóhatár fölé. Új színek jelennek meg alulról. A legelső zöldessárga, majd narancsszínű sáv követi, amely lassan elpirul, hogy végül izzó vörösbe átmenve, a fölkelő fölséges nap elé ferítse híbor szőnyegét. Egyszerre csak vakító fény árad el a tengeren s a nap millió világító porszemre szakadva, ott szökdő, csillámlik minden kis hullám tetején. Egy csapásra nappal lett. Már ragyogó kék az égbolt felettünk s a tengerpart tündöklő fehér sziklai éles ellentétként válnak ki a tinta-fekete tenger vizéből. A *Fekete-tenger* igazán fekete. Továbbnézek az öbl legbelső pontja felé, ott csillog a fürdőhely ezüstös fővénye, az a puha, bár-

sonyos érintésű, teljesen portalan homok, amit csak a tengerparton lehet megtalálni. Méterekig lehet leásni a fővényben és mindenütt ugyanazokat a finom, apró, gömbölyűre hengergetett homokszemeket találjuk. Egy-egy védettebb öbölben, ahol a tengerfenék kis mélysége is megengedi, több száz méternyire is be lehet menni, lábolni a langyos tengerbe. A part azonban nagyon változó, egy-egy ilyen lapos, homokos rész hirtelen sziklás, meredek részbe csap át. Hol agyagos, márgás a part, hol vakító fehér mészkőfal szabja meg a tenger hatalmának határát. De kétségkívül a legszebbek azok a part-részletek, ahol homokkőből építette fel a természet partvédő műveit. Csodálatosak ezek a parti részletek. A vízszintes síkban fekvő rétegeket a tenger hatalmas ereje merőlegesen szelte ketté. A járhatatlan sziklafal ezernyi for-

Dobruzsai homokos tengerpart.

mát mutat, üregek, odúk mellett egy-egy keményebb réteg párkánya tűnik fel a sziklahidak, sziklakapuk képződtek a kemény sziklából. Emellett mint egy becsukott könyv lapjai fekszenek egymáson a rétegek, egyik vékony, a másik vastagabb, s pár centiméteres rétegek váltakoznak pár méteres táblákkal, és nincs két egyforma színű réteg. A legvilágosabb okkersárgától a leg-sötétebb csokoládébarnáig, vöröses árnyalatokon át a sárga és barna színek minden fokozatát meg lehet itt találni. Lenn a tengerben pedig a hatalmas letört kőtáblák egymás hegyén-hátán fekszenek, kitűnő pihenőket nyújtva lapos tetejükkel. Kiúszom egy ilyen sziklához, ráfekszem és belebámulok a vízbe. A tenger itt nem nagyon mély, mindössze 15–20 m lehet. A kristálytisza víz elárulja a mélység titkait. Zöld algák, vízi növények különböző faja libeg a vízben s köztük a tenger színes állatvilága éli néma életét. Kis halak, tengeri rákok, pókok, kagylók, csigák százai suhannak át a növényzet között, vagy mászkálnak lassú, kényelmes tempóban. Az egyik lapos szirtre

egy különös jószág mászik fel. Elfoglalta előbbi helyemet. Egy fóka sütkérezik a napon. Nem őshonos állat itten, de ma már jellemző állata ezeknek a partoknak. Állí'ólag a várnai akváriumból szabadult ki valamikor egy pár fóka és itt, ezen a helyen megtelepedve, elszaporod'ak. Sok persze, nincs belőlük. Éppen ezért a természetvédelmi törvény ol'alma alá vette ezeket a különös tengeri állatokat.

Egyszer megúnva a homokos partot, egy kis kirándulásra megyünk fel oda, ahol sziklás-szir'es a part. Lássuk, hogyan is esik itt a fürdőzés. Itt mészkőszirtekből áll a part, az apróbb, nagyobb táblákra töredezett köveken csak cipóvel lehet járni, annyira élesek. Fölforgatjuk a lapos köveket, amelyek félig vízben állanak, hogy pókot, rákot fogjunk, hát az egyik kő alól egy jókora kígyó tekergőzik ki s a tengerbe úszva menekül. A másik felforgatott kő alól szintén kígyó kúszik elő, és tovább is, majdnem minden nagyobb kőlap alatt kígyó volt. Most már értjük, hogy miért nem jönnek ide az emberek fürdeni, pedig itt kristálytisza a tenger vize. Az emberek félnek a kígyóktól, pedig ezektől nincsen mit félni, mert nem mérges fajták. Vissza menet egy helyen egy édesvízű mocsár mellett megy el az ösvény. Belenézünk a vízbe, csak úgy hemzseg a teknősbéka a vízben. Jámbor együttesben hol egy díszes görög teknős, hol egy mocsári teknős únja meg a mozdatlan féltlenséget és kezd úszkálni. Minden nagyág, minden életkor képviselve van közöttük. Összefogtam egy párat a komikusan lusta állatokból és hazavittem őket. Évekig é'tek nálam otthon és úgy megszelídültek, hogy a kezemből ették a cseresznyét.

A tengerpart fürdőzői nem vállalkozó szellemű emberek s főként nem túristák. Ott lebzselnek egész nap a parton s a mély vizekbe is alig merészkednek be. Szerettem volna egy úszó kirándulást tenni. Végre kaptam magamnak társat egy fiatal lány személyében, aki kitűnő és kitaró úszó volt. Hajrá, neki a tengernek. Reggel 8-kor indultunk s ebédután 2-kor értünk haza. Az öböl legmélyebb részéből indultunk ki az öböl északi fokához. Töronyirányban, illetve egyenesen a foknak tartva vágtunk neki a víznek. Az északi foktól szintén így egyenes irányban a déli fokhoz, majd ettől is vissza haza. Útunk egy hatalmas nagy háromszöget írt le, közben természetesen pár km-re is eltávolódtunk a parttól s a delfinek játékos csoportja köztünk és a part között kergetőzött.

A *Feke'e-tenger* parti részeinek nincsenek veszélyes állatai, az egyetlen veszély az lett volna, ha hirtelen vihar tör ki, de nyáron még felhót is alig lát itt az ember. A jólsikerült első úszókirándulás felbúzdított és igen gyakran megismételtük. Különböző célpontokat tűztünk ki, hol egy messze horgonyzó hajóhoz látogattunk el, hol a távoli kagylóhalászokhoz úsztunk ki, és nem hanyagoltuk el a csolnakos kirándulásokat sem: hol evezős csolnakkal, kis vitorlás bárkával, vagy éppen motoresolnakkal látogattuk meg a távolabbi érdekességeket. Egy alkalommal egy elsüllyedt hajóhoz is eljutottunk, melynek árboca magasan klállt a nem nagyon mély tengerből. Feltornásztam magam az árbockosárba, ahonnan ijedt szárnyesapásokkal egy pár kormorán menekült el. A tengerben is vannak célpontok, amelyeket meg lehet látogatni. Vállalkozásainkkal bebizonyítottuk, hogy a vérbeli turista, akit a nagy fermészet minden részle'e érdekel, mindenütt megtalálja a lehetőségét annak, hogy természetjáró vágyait kielégíthesse, ha kell úszva is.

Rotaridesz István

A természetjárás a tudomány szolgálatában

Sokszor hangoztatott, általánosan elfogadott megállapítás az, hogy a természetjárás abban különbözik a többi sportoktól, hogy több benne a lelki elem, mint az összes többi sportokban együttvéve. Az *igazi természetjáró* sok tudományban otthonos, főleg a természettudományok sok ágában, de ezenkívül a régészetben, történelemben, művészettörténetben, néprajzban is. Ezeknek birtokában sok olyan jelenséget figyelhet meg a természetben és hívhatja fel rájuk a szakemberek figyelmét, amivel igen nagy szolgálatot tehet a tudománynak.

Cikkemmel céloom éppen az, hogy az érdeklődést felkeltsem, rövid utasítást adjak, hogy mit és hogyan kell megfigyelni, hogy abból a tudománynak is haszna legyen.

A természet szépségeit élvező természetjárónak elsősorban természeti jelenségek megfigyelésére nyílik alkalmá. Vegyük tehát sorra a természet-tudományok egyes ágait.

A természetjárónak, akinek éjszakai tájékozódás céljából ismernie kell a legfontosabb csillagokat, holdvilágos, csillagos éjszakán a menedékház vagy sátor előtt ülve, legszebb szórakozása a csillagok vizsgálása. A *népies csillagnevek* és a hozzájuk fűződő magyarázatok gyűjtése kedves feladat.

Alkalmá nyílnak a természetjárónak *meteorhullások* megfigyelésére is. Ilyen esetben első, azonnali teendője az idő megállapítása másodpercenyi pontossággal. Azután le kell rajzolni, lehetőleg pontosan, a tájkép tárgyaihoz viszonyítva a meteor pályáját, a fel- és eltűnés helye közti ívhosszúsággal. Minden kapcsolatos fény- és hangtűneményt, pontosan fel kell jegyeznie. Álláspontunk helyét a rajzon, térképen szintén pontosan meg kell állapítania. Több ilyen megfigyelésből a csillagászok pontosan megszerkeszthetik a meteor pályáját.

A föld levegőburka, az atmoszféra sok megfigyelésre nyújt alkalmat. A természetjáró kirándulásainak sikere igen nagy mértékben összefügg *az időjárás megfigyelésével*. Bizonyosága ennek az, hogy a rádió sok államban — hazánkban is — ad a kirándulókra tekintettel időjárás-, télen hójelentést is. Reméljük, hogy rövidezen eljön az ideje a természetjárás népsporttá fejlődésével kapcsolatban annak is, hogy minden menedékház egyúttal egy kis időjárásmegfigyelő állomás lesz. A kellőképen elhelyezett hőmérő, csapadékmérő, szélereősségmérő, légnyomásmérő leolvasására, a felhők fajainak és járásának megfigyelésére kioktatott menedékházi felügyelők sok értékes adatot fognak szolgáltatni a tudományos időjárás kutatásnak. Ebben a munkában a természetjárók is résztvehetnek. Értékes anyagot szolgáltathatnak a nép időjárás tapasztalatainak feljegyzésével, az időjárás váltakozásaival kapcsolatban az állatok, növények életjelenségeinek, az időjós állatok és növények megfigyelésével.

Az életet adó nap kelle és különösen lenyugvása gyönyörűvé varázsolja a természetet. A lenyugvó nap sugarai igen hosszú utat tesznek meg a levegőben s minél porosabb a levegő, annál vörösebbnek látjuk a lemenő napot, mert a poros levegőn csak a vörös sugarak tudnak áthatolni. A falusi ember szerint *a vörös napnyugtá* másnapra szelet jelent. Általában igaznak vehető, mert a közeledő nyugati szél által felkavart poros levegő okozza a vörös színt. Kevesen figyelték meg, hogy a távlat miatt legyezőszerűleg szétfutni

látszó napsugarak felettünk párhuzamosan futva, ugyanakkor a keleti égbolton sokkal halványabban, legyezőszerűleg összefutni látszanak.

A felkelő és lenyugvó napsugarak okozzák a magashegység egyik leggyönyörűbb tüneményét, az *alpesi pír*: (Alpenglühén), amely a mi magas hegységeinkben is észlelhető, ha nem is olyan szépen, mint az Alpokban. A hegyek keleti oldalán hajnalban, nyugati oldalán alkonyatkor lép fel. Az esti a szebb, színpompásabb. Ha hó borítja a hegyeket, szépsége még fokozódik. A hegyeket beborító piros fény oka itt is az, hogy a levegő az alkonyati napfény sokkal hosszabb útján a kék és zöld színeket szélszórja, kioltja s a legmagasabb csúcsokra csak a piros fény jut el. Vízpárás levegőben a jelenség még szebb.

Napnyugta után a hegyek alsó része árnyékba kerül, a sárgás-piros fény felfelé halad a csúcsokra, amelyek a közvetlen napsugaraktól gyönyörű piros színben legtovább ragyognak, majd kékesszürke lesz a hegy. Nemsokára újabb színeződés kezdődik a nyugati égbolt bíborfényének visszaverődésétől s a második alpesi pír 10–15 percig is eltart, gyengébb, álomszerűbb az elsőnél, s átadja a hegyek megvilágítását a holdnak és a csillagoknak.

A lenyugvó nap megfigyelése még egy ritka, szép jelenségben gyönyörködtethet. Abban a pillanatban, amikor a nap korongja a látóhatár szélén lebukik, tiszta, felhőtlen, párátlan látóhatár esetében gyönyörű smaragd-zöld sugarak látszanak igen rövid ideig. A kolozsmegyei Magurán és Szovát községben észlelték az 1920-as években ezt a ritka jelenséget.

Természetjáró a magas hegységben sokszor megfigyelheti az erdőpusztító, hatalmas *szélviharok* munkáját és értékes adatokkal járulhat azok útvonalának, erősségének megállapításához.

A légkör csapadékának megfigyelése is sok érdekességet nyújt. A levegő vízpáratartalmával sok szép tünemény van szoros kapcsolatban. A *jégesők* jégszemeinek természetes nagyságban való lerajzolása fontos feladat. *Hóformák* lerajzolása, fényképezése, zúzmarás fák, kerítések, hófűzerek fényképezése nemcsak szépsége, hanem tudományos jelentősége miatt is értékes.

A *nap- és holdudvar* a levegő ködszemcséin való fényelhajlás tüneménye. Az udvar nagysága a köd finomságától függ. Igen kis udvarnál nagyok a ködszemek, — közeli esőre lehet következtetni.

A legismertebb légköri tünemény a *szivárvány*. A nap sugarának a 0.001–0.1 cm sugarú, gömbalakú esőcseppekben való megtörése és színekre bontása folytán keletkezik. Háttal a nap felé fordulva az elvonuló eső irányában látjuk a szivárvány körívét, melynek központja a napot szemünkkel összekötő vonal irányában van. A szivárvány ívében kívül van a vörös, befelé a narancs, sárga, kék, zöld, ibolya szín. Ha a vízcseppekben kétszeres a visszaverődés, kétszeres lehet a szivárvány. A külső ívben fordítva helyezkednek el a színek: a vörös van belül. Felléphetnek a belső szivárvány külső oldalán fölös ívek is. Ritkán lehet téli szivárvány is. A hold is okozhat szivárványt, de sokkal halványabb és nehezen figyelhető meg. Napszivárványt csak délelőtt vagy a délutáni órákban lehet látni, a déli órákban nem, mert akkor a látóhatár alá kerül. Ködszemcsékben is keletkezhet szivárvány, de mivel a ködszemcsék sugara legfeljebb 0.002 cm, a ködszivárvány fehér.

A másik sokat emlegetett fénytünemény a levegőben a *délibáb*. Akkor jelenik meg, ha a földfelszínhez közel egy legsűrűbb réteg van, mely alatt és felett a légrétegek fokozatosan ritkulnak. Ez az eset főleg tavasszal, délelőtt és délben a melegedés idejében lép fel, amikor az alsó pár méter vastag réteg igen meleg. Ilyenkor a látóhatár széle felé eső tárgyokról két úton jut a szemünkbe a fény sugar: a felső rétegen domború fény-

törés felemeli a tárgyak képét, az alsóban homorú törést szenved és utolsó törése irányában a tárgyak tükörképét látjuk lefelé fordulva, az ég tükörképének vízfelületnek látszó részleteivé. Minden fátlan síkságon megjelenik, ha erősen süt a nap. Nálunk is észlelték többször Szilágy megyében Szélszeg és Gardánfalva közti síkságon.

A ritkább *koszorújelenségek* létrehozásában fényelhajlás szerepel. A nap vagy hold körül színes gyűrűkből álló koszorú jelenik meg, ha az égítést fénye vékony vízcseppekből vagy jégkristályokból álló felhőn jut át. A koszorú kékesfehér fényfolt, kívül vörösbe megy át, melyhez gyakran több színes gyűrű csatlakozik.

A koszorújelenség módosulata a *glória* vagy dicsfény. Ilyenkor a fényforrás nem szemben, hanem a megfigyelő háta megett van és a fényforrással ellentétes ponton a koszorú szép, színes gyűrűinek központjában a köd vagy felhő rétegen a megfigyelő árnyékképe jelenik meg. Sokkal szebb, színpompásabb, mint az egyszerű koszorújelenség. A természetnek ezt a ritka szép jutalmát a Fogarasi-havasokban és a Radnai-havasokban észlelték már szerencsés természetjáróink. Gyakran fordul elő Németországban a Harz-hegységben, a 1143 m magas Brocken hegyen, ahol Brocken kísértetének (Brocken-gespenst) nevezik.

Ritkán észlelt szép tünemény a *halo-jelenség*. Halo görögül kerek-et jelent. Keletkezése a 10—11 km magasságban levő cirrusz-pehelyfelhőkhöz van kötve. Ezekben a felhőkben pár tized milliméteres lap- vagy oszlop-alakú jégkristályok lebegnek vízszintesen, ferdén vagy mérőlegesen állva. A nap vagy hold sugara a kristályok sugártörő felületein keletkezett törés és visszaverődés útján sokféle halo-jelenség formát idézhet elő. Bizonyos irányból jövő sugarak a legkevesebb veszteséggel folytatják útjukat és így jönnek létre a fényes területek.

A halo központjában a hold, illetve a nap áll. Gyűrű veszi körül, amely színes is lehet: a vörös áll a naphoz, illetve a holdhoz közel, azután a szivárványszínek következnek. Néha a napon egy vízszintes, fehérfényű kör megy át, és lehet egy második külső gyűrű is. A belső és külső gyűrűn, ahol a vízszintes gyűrű metszi, melléknapok, jelehetnek meg. A két gyűrű legmagasabb pontján kívülről érintő körívek léphetnek fel, az érintkezés helyén melléknapokkal.

Néha a nappal szemben az égboltozaton *vaknap* tűnik fel. Ezt a szép tüneményt Kolozsvárt is észlelték, legutóbb az idei télen sízók gyönyörködhatték a Kisbánya havasán igen szépen kifejlődött halo-jelenségben.

Még ritkábban, de nálunk is észlelhető a *sarkifény*. Ezt a nap felületéről kilövellő apró anyagi részecskékből álló sugarak hozzák létre. Ezek a levegőburok 50 km magasság feletti részének levegőjét, az ionoszférát, fénykibocsátásra készítetik, mint a neonsőben az elektromos áram a ritkiított neongázt. A levegőburokban 80 kilométértől 1300 km magasságig jelennek meg ködszerű, sugaras, szalag- vagy függönyformában, sokszor csodálatosan szép sárgás, vörös, kékes, zöldes színekben.

Természetjárók értékes szolgálatot tehetnek *villámfényképek* készítésével és főleg a ritkán észlelhető gömbvillámok megfigyelésével. Ezeket még eddig nem sikerült mesterségesen előállítani, mint a közönséges villámokat. 1—30 cm átmérőjű, boonyolult pályán mozog és végül nagy durranással szét-pattan.

Rokonjelenség a villámokkal a *Szent Elmo tüze*. Zivataros időben az elektromos feszültség olyan nagy lehet, hogy magas hegycsúcsokon, mene-

dékházak, vártornyok csúcsán az elektromosság kiegyenlítődik: sístergő hanggal, tűzesóvaként világít.

A levegőburok pár szép, megfigyelésre érdemes tüneményeinek rövid ismertetése után térjünk át a tulajdonképpeni földrajz területére.

A természetjárónak igen fontos kötelessége a térkép állandó javítása, a természetben észlelt minden változásnak (új forrás, kút, út, tanya, új elnevezés, új, jelzett természetjáró utak) és új szépségeknek (barlangok, sziklák, nagy fák stb.) bejegyzése.

Figyeljünk meg a csúcsokról, kilátópontokról a körképet, rajzoljuk, fényképezzük le. A látóhatár kiszámítására az Erdély 1935-i évfolyamának 17. lapján kapjuk meg az utasítást.

Ha szerencsénk van, szép földtani megfigyeléseket végezhetünk. Ásványok, kőzetek, kövesedett ősmaradványok gyűjtésénél a helyet kell nagyon pontosan feljegyezni. Ha törékeny, szép ásványkristály-csoportot vagy kővületet találunk, hagyjuk ott, takarjuk be és vezessünk szakembert a helyszínre. Új barlangok felfedezését jelentsük szakembereknek, mert a barlangok esetleg az ősemlék csontjait, eszközeit, vagy ősszállatoknak a tudományra, nézve szintén nagyon értékes leleteit rejthetik.

Útjainkon az élők világa is gyönyörködtet. Igyekezzünk azt is megismerni. Természetjárók, de főleg egyesületek rendezzenek be tanító céllal gyűjteményeket. Ezekben az ásványok, kőzetek, ősmaradványok mellett növény- és állatgyűjtemény is helyet találhat. A természetjáró nagy szolgálatot tehet a virágok nyílási idejének megfigyelésével (növényfenológia), a téli álmot alvó állatok álmravezetésének, felébredésének, költöző madaraink elvonulásának, visszatérésének, kóborló havasi madaraink megjelenési idejének feljegyzésével.

Sokszor nyílik alkalmunk természetjárónak ősrégészeti lelet nyomára akadni. Ha szórványos a lelet, gyűjtse össze a lelőhely legpontosabb feljegyzésével; ha telepet talál, ne bolygassa meg, vezessen oda minél hamarabb szakembert. A „kincskeresők“ nagyon sokat ártnak a tudománynak. Régi épületeket, udvarházakat, templomokat, várakat rajzoljunk vagy fényképezzünk le.

Néprajzi gyűjtéssel is értékes munkát végezhetünk, főleg, ha a régi, használaton kívüli, kallódó tárgyakat mentjük meg. Ezeknek is a gyűjtési helyét, a volt tulajdonosnak, készítőjének nevét, a tárgy nevét, készítésének, alkalmazásának módját, készítésének idejét gondosan jegyezzük fel. A telket, épületeit, beosztását rajzoljuk le. Gyűjtsük össze a nép szellemi kincsét is, esetleg határneveket, azok magyarázatát.

Igyekezzünk magunkat, mozgalmunkat, a természetjárást a falusiakkal megszerettetni, hiszen a természetjárásnak egyik legfontosabb célja és eredménye az kell legyen, hogy a várost közel vigye lélekben az államfenntartó néphez.

Ha még ezek után röviden csak annyit jegyzek meg, hogy természetjárót el sem lehet képzelni csak úgy, hogy naplót vezet, abba észleléseit a leggondosabban feljegyzzi, akkor belátjuk, hogy a természetjáró igen nagy szolgálatot tehet a tudománynak.

A természetjáró a tudománynak hasznos segédmunkása lehet.

Tulogdy János

Főtitkári jelentés 1947-ről

Küzdelmes, nehéz év volt a természetjárásra és az egyesületi tevékenykedésre nézve az elmúlt 1947-es esztendő. A tulajdonképeni szellemi vezetés szokott nehézségeit messze felülmúlták az anyagi küzdelmek, amik nemcsak a folyton fokozódó adminisztrációs költségekben nyilvánultak meg, hanem ezenfelül még az új beruházásokra szükséges anyagiak előteremtésében is. Különösen megnyugtató jelenség, hogy minden nehézség ellenére mégis sikerült az elmúlt évben olyan eredményeket is elérni, amikre az év elején csak mint teljesíthetetlen vágyra gondoltunk. Elsősorban azokra a vidéki osztályokra gondolunk, amelyek több éves szünetelés után új életre keltek. Egy kis utánjárás, biztatás és egymásután élednek újra Nagybányán, Nagyenyeden, Tordán és Zilahon régi vidéki osztályaink, sőt két olyan helyen is sikerült a magyar népi természetjárás alapjait megvetni, ahol eddig sohasem volt egyesületünk képviselve. Különös szeretettel gondolunk két új osztályunknak, a *bánffy-hunyadinak* és a *szebeninek* megindulására. A magot elvetettük, a vetés kizöldült és most csak rajtunk múlik, hogy szép, érett kalászatokat arathassunk ezeken a helyeken is.

Régi, bevált vidéki osztályaink közül elsősorban *Marosszéki osztályunkat* említjük meg. Ez az osztályunk méltó gyermeke az immár 57 éves anyaegyesületnek. A terepen is, otthon is a legszebb és legkifogástalanabb munkát végezték. Másodsorban *Aradi-osztályunkat* kell felemlítenünk, amely nem kevésbé szép és hatékony munkát végzett mindkét irányban, és a természetjárásnak a szélesebb munkástömegek soraiban való terjesztésével éppen úgy kitűnt, mint Marosszéki osztályunk. Többi vidéki osztályaink is bebizonyították működésükkel hivatottságukat, és ha eredményekben el is maradtak említett két osztályunktól, ez csak annak a körülménynek tulajdonítható, hogy székhelyük kevésbé népes városban lévén, kisebb taglétszámuk mellett nem is vehették fel velük a versenyt.

Központi szakosztályaink működését vizsgálva, a legszigorúbb tárgyilagossággal is meg kell állapítanunk, hogy legnagyobb és leghatékonyabb munkát *vigalmi bizottságunk* végezte. *Természetjáró szakosztályunk* szintén hivatása magaslatán állott, hiszen egyesületünknek igazi célja a természetjárás. Legyőztük a legnehezebb gazdasági akadályokat is, csakhogy szenvedélyünknek áldozhassunk. A háborus események következtében tönkrement, kifosztott menedékházaink helyreállításában központi menedékház-gondnokságunk és nagybányai, meg csíkszeredai osztályaink tűntek ki. Ki gondolta volna a múlt év tavaszán, hogy tordahasadáki, forrásligeti és egyesközi menedékházaink újra megnyílhatnak még az év folyamán, és áldozatos munkával mégis sikerült. *Ifjúsági szakosztályunk* még csak nem egészen két éves multra tekinthet vissza, és máris túl van a kezdet nehézségein; kialakult kebelében egy egyöntetű munkaterv, úgyhogy működése igen kielégítő volt. Többi szakosztályaink és bizottságaink tevékenységére külön nem térhetünk ki, ehelyett köszönetet mondunk azoknak a tisztségeket betöltő tagjainknak, akik *heti*

tisztikari összejöveteleinken szorgalmasan megjelentek, észrevételeikkel és tanácsaikkal részt vettek az ügyek vitelében és így hozzájárultak ahhoz, hogy ez volt az a szerve egyesületünknek, amely a vezetés munkájának oroszlánrészét elvégezte.

Érintkezésünk felettes hatóságainkkal igen jó volt. Az O. S. P. kérésünkre egyesületünket tagjai közé sorozta. Az O. N. T. helyi szerve, az O. L. T. egyesületünk egy tagjának helyet biztosított választmányában és így első felügyeleti hatóságunkkal is állandó és közvetlen kapcsolatban voltunk. A F. R. T. A.-hoz egyesületünk besorozása ügyében még mult év elején beadott kérésünkre ugyan mai napig sem érkezett válasz, ellenben ugyanez a szerv a mult év június 1-én rendezett országos természetjáró találkozóra bennünket is meghívott és a Bucsecsen rendezett összejövetelen egyesületünket három tagunk is képviselte.

A helybeli T. C. R. Frăția Munteană csoportjának 20 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepségen egyesületünket tizenkét tagunk képviselte és egy emléktárgy! átnyújtásával fejezte ki rokonszenvét a testvéregyesületnek; jubileumi túráján pedig két tagunk vett részt.

Rátérve egyesületünk főbb statisztikai adataira, a következőket jelenthetjük:

Taglétszámunk 1947-ben a Központban: alapító tag 43, rendes tag 594, Dermata tag 220, BEAC tag 50, ifjúsági tag 70. Összesen 977 tag. *Vidéken:* Aradon 154, Bánffyhunyadi 31, Csikszeredán 109, Marosvásárhely 503, Nagybányán 208, Nagyszebenben 58, Nagyenyeden 48, Tordán 53. Összesen 1164 tag. Egyesületünknek tehát a mult évben összesen 2141 tagja volt.

Vetített képes előadásaink statisztikája a következő: A központban 36 előadás, Marosvásárhelyt 18, Nagyszebenben 7. Összesen 61 előadás.

Kirándulásaink kimutatását az alábbi táblázat tünteti föl.

Hol?	Több napos	Két napos	Egy napos	Összesen	Túra napok	Résztvevők
Központ	16	19	85	120	237	349
Központi ifjúság	—	—	17	17	17	249
Arad	5	—	22	27	57	333
Csikszereda	—	7	4	11	18	201
Marosvásárhely	5	5	14	34	68	441
Nagybánya	—	—	37	27	37	307
Nagyszeben	3	4	20	27	38	254
Összesen	29	35	199	263	472	2134

Bánffyhunyadi, Nagyenyed, Torda nem küldött be részletes jelentést.

Egyesületünk a vidéki osztályokkal együtt 1947 augusztus 15-ig régi lej értékben a következő forgalmat bonyolította le: bevétel volt 231,746.422 lej, kiadás 182,876.129 lej; az egyenleget mint készpénzkészletet letétbe helyeztük, tehát a mutatkozó 48,870.293 lej összeg el-

veszettek tekinthető. Forgalmunk rögzített leiben 1947 augusztus 15-től a következő volt: bevétel 113.346.44 lej, kiadás 101.294.20 lej, a mutatózó egyenleget mint készpénzkészletet 12.052.24 lej összegben az 1948-as évre hoztuk át.

Folyóiratunk, az „Erdély“ nagy anyagi nehézségek leküzdése után is csak egyetlen számban, két és fél ívnyi terjedelemben jelent meg 700 példányban.

Dolgoztunk és munkánknak megvolt a gyümölcse az elmúlt év folyamán. Gyarapodtunk anyagiakban és előrehaladtunk szellemi téren is. Propagandánk nem volt hiábavaló, taglétszámunk lényeges eredményt mutat, de ezen a téren még sok a tennivalónk. Munkánk behatolt a szélesebb néprétegek közé is, de éppen itt kell még hatékonyabban munkálkodnunk, hogy Erdélyben ne csak pár ezerre, hanem sok tízezerre menjen azoknak a száma, akik a természetben gyönyörködni tudnak. A munkában és az étellel való küzdelemben elfáradt ember enyhet, megnyugvást kap a természetben. A természeti szépségekben és érdekességekben oly gazdag Erdély ingyen kínálja kincseit. Csak ki kell menni a szabadba, fel az erdőkoszorúta hegyekbe, a sziklás vadonba. Lehetetlen, hogy az, aki egyszer velünk jön, ne maradjon örök szerelmese a nagy hegyeknek. A Fogarasi-havasok csillámpala szirtjeinek merész formái, alpesi jellegű tájai, mosolygó tengerszemei, zúgó, habzó vizesései, a Detonáta merev, szabályos bazalt-oszlopai, a sósvidékek érdekesen elkoptatott, oldott felszíni sósziklái, a mindenütt található homokkő sziklafalak színeikben pompázó rétegei és a hajdankori tenger nyüzsgő életének kővé merevedett nyomai, a legszebb és természetjáró szempontból legérdekesebb hatalmas mészkő-hegyeink állanak rendelkezésünkre. Szűk sziklaszorosok lenyűgöző méretei, zsombolyok, töbörök, barlangok örök sötétségben rejtőzködő fantasztikus világa és kiinn a napsütésben pompázó ragyogó növényzet; ős fenyvesek, bükkösök között zöldelő pázsitos, virágos tisztások, mezők. Ott vannak mindenütt változatlan örök szépségükben, csak fel kell keresnünk őket. Jöjjetek velünk! Megmutatjuk nektek!

Rotaridesz István

Az ENKE utolsó közgyűlése

Önálló egyesületi életünk utolsó aktusa folyt le az 1948 április elseji rendkívüli közgyűléssel. Az *Erdélyi Népi Kárpát Egyesület* ugyan csak három évvel ezelőtt, pontosan 1945 március 4-én alakult meg, munkát mindazonáltal az akkor egybeforrott négy egyesület legrégebbikének, az *Erdélyi Kárpát Egyesületnek* megalakulásától, 1891 január 12-től számítjuk. Így aztán ha nem is büszkeséggel, de önérettel tekintünk vissza egyesületünk 57 éves multjára.

Hosszú volna felsorolni azt a sok küzdelmet, amelyet meg kellett harcolnunk, azt a sok munkát, amelyet végrehajtottunk. Túrlista alkotáások, menedékházak, védőkunyhók, útjelzések, forrásfoglalások jelzik

fáradozásaink útját és nem mi vagyunk az okai, hogy legtöbb alkotásunknak csak a romja maradt meg. Két hosszú és pusztító háború rohant rajtunk keresztül, mint két magával sodró tornádó; nem csoda, ha nem csak munkánk nagy részét semmisítette meg, hanem munkásaink, tagjaink jókora hányadát is szétszórta vagy áldozatul követelte.

De ne merengjünk és ne keseregjünk túlságosan sokáig a multakon, nézzünk a jelenre és készítsük elő a jövőt. Ez ma a nagy vihar után mindnyájunknak kötelessége, elsősorban éppen a természetjárónak.

Az *Oficiul National de Turism* f. é. február 26-án kelt 7572. sz. leiratában értesített bennünket, hogy a *Federatia Română de Turism si Alpinism* f. é. február 25-én tartott gyűlésében az ország összes túrista egyesületeinek megszüntetését és egyetlen szervezetben való egyesítését határozta el. Az egységes túrista-szervezet alapszabályainak elkészítésével és az egységesítés végrehajtásával megbízott 12 tagú időközi bizottság f. é. március 3-án hozott határozata és rendelkezése alapján f. é. április 1-re rendkívüli közgyűlést hívtunk egybe. Ennek a közgyűlésnek az a főfeladata, hogy 1. a túrista egyesületek egyesítéséhez a maga részéről is hozzájáruljon, 2. hogy egyesületünk idei (1948) első negyedévi munkájáról és mai anyagi helyzetéről beszámoljon és 3. hogy az ügyek további vitelére újabb rendelkezésig 4 tagú intézőbizottságot válasszon.

Vámszer Géza elnök néhány szóval megnyitja a gyűlést és üdvözi a megjelenteket. *Czirják Károly* jegyző felolvassa a rendes közgyűlés jegyzőkönyvét, amelynek egyhangú elfogadása után felkéri *Rotaridesz Istvánt*, a központi időközi bizottság tagját, hogy ismertesse az egységesítés eddigi történetét és mostani állapotát.

Ennek megtörténtevel az elnök rátér a tárgysorozat első pontjára. Felolvassa az összes turista-egyesületek egységesítésére vonatkozó határozati javaslatot, amelyet a közgyűlés egyhangúlag elfogad *abban a tudatban, hogy az anyanyelv, jelen esetben a magyar nyelv használatának joga a tanácskozásokban és az ügykezelésben, vagyis élőszóban és az írásbeliségben az alkotmánytervezet szellemének megfelelően az alapszabályokban kifejezetten is biztosítva lesz.*

A tárgysorozat 2. pontjának rendjén *Székely Endre* főtktár beszámol az egyesület 1948. I. negyedévi munkájáról. A számszerű adatok a következők:

1. Beérkezett 85 irat, kiment 47 irat. Elintézetlen ügydarab nem maradt.

2. A tagok száma: központi rendes tag 513, a Dermata-osztályé 200, a BEAC-é 130, az ifjúsági osztályé 224, a vidéki osztályoké 1095, összesen 2182 tag.

3. A túrista-szakosztály a kedvezőtlen időjárás ellenére 8 város-környéki kirándulást rendezett, 2-t pedig a Tordai-hasadékhöz összesen 84 résztvevővel, közülök 24 vendég volt.

4. A propaganda- és gazdasági szakosztály az egyesületben 22 rendes és 2 rendkívüli ismeretterjesztő előadást tartott, az egyesületen kívül más szervezetekben és intézményekben 8-at.

5. Az ifjúsági szakosztály hetenként egyszer elméleti oktatásban részesült; vasárnaponként — minthogy kirándulásra az idei tél második fele sem volt alkalmas — ugyancsak az egyesületben szórakoztató összejövetelt tartott.

6. A pénztári jelentés arról számol be, hogy az 1948. év I. negyede 773 (hétszázhetvenhárom) lej egyenleggel zárult. Az ellenőrök és a számvizsgálók megvizsgálták a tisztetek munkáját, a pénztáros számadásait és jelentésük szerint mindent rendben találtak.

Ezzel az *Erdélyi Népi Kárpát Egyesület*nek munkája véget ér, de megmarad az a turista szellem, amely ezt a nagymultú egyesületet megalkotta, fönntartotta, fölvirágoztatta és amely romjaiból újra megépítette. Ez a szellem fog erőt adni mindnyájunknak ahhoz, hogy ezután is, az új szervezetben is minden erőnkkel a természetjárás föllendítéséért, népszerűvé és általánossá tételéért dolgozzunk hazánk és embertársaink javára.

A főtitkár beszámolóját a közgyűlés egyhangúlag tudomásul vette, egyúttal utasította az arra illetékes tiszteteket, hogy a szükséges vagyoni és leltári kimutatásokat, a tagok névjegyzékét készítsék el, a titkárságot pedig, hogy mindezeket a közgyűlés jegyzőkönyvének kivonatával együtt a kívánt időre terjesze föl a központi időközi bizottságnak Bukarestbe. Ezután a közgyűlés napirendiének harmadik, utolsó pontjára, a 4 tagú intézőbizottság megválasztására került sor. Az elnök *Károlyi Béla* tagtársunk vezetésével négytagú jelölőbizottságot küld ki, amelynek javaslatára a közgyűlés *Vámszer Géza*, *Timkó Ernő*, *Székely Endre* és *Rotaridesz István* tagtársunkat bízza meg az ügyek további vitelével.

A közgyűlést *Vámszer Géza* elnök záró- és búcsúszavai fejezték be: ennek szövege egy kevéssel megrövidítve folyóiratunk vezetőhelyén olvasható.

Székely Endre

EGYESÜLETI ÉLET

Turista-előadásaink mérlege. 1948 március 25-én *Miklós Lajos* előadásával, amelyen Erdély különböző tájairól készült színes felvételeinek legjavát mutatta be, méltó és hangulatos befejezést nyert az ENKE téli előadásorozata. Az előadás végén *Vámszer Géza*, az ENKE elnöke néhány szóval számbavette az elhangzott előadásokat, levonta a tanulságokat, azután elbúcsúzott a hallgatóságtól, megköszönte a kitartó érdeklődést, amely buzdításul szolgál a jövő esztendőre is.

Az ősszel hírdetett 39 előadást hiánytalanul és zökkenő nélkül tarthattuk meg. Sőt az időközben felmerült kérdésekre is akadt előadó, s így a 29-en kívül még három igen értékes előadást iktattunk be programunkba. 1948 február 8-án *Reschner Gyula* a Szovjetunió természeti szépségeiről és turista-életéről, február 29-én *dr. Coman Dániel* a Szekisrisorai jégbarlangról, március 15-én pedig *dr. Parádi Ferenc* a természetbarát Petőfiről és erdélyi utazásairól tartott egy-egy előadást. Ezenfelül

néhány előadást megismételtünk a Dermata turista-osztályában, a kolozsvári református Diakonissza-kórházban, meg egyes vidéki városokban is.

Ezzel ezidei előadásaink száma a tavalyiaknak kétszeresére emelkedett, ami talán nem is volna oly nagy eredmény és érték, ha a gyakorta zsúfolt előadóterem és az az általános vélemény, hogy az előadók tervszerű és változatos összeállítása, színvonala messze felülmulta az előző éveket, azt nem bizonyítaná, hogy megtaláltuk a legjobb utat a közönség érdeklődésének fölkelteséhez. Úgy érezzük, hogy ezekkel az előadásokkal a legértékesebb hírvést végeztük a természetjárás mellett, mert megmutattuk, hogy a céltudatos és szervezett természetjárás nemcsak egyszerű barangolásból, hegymászásból áll, hanem megtanítja az embereket arra is, hogy nyitott szemmel járja a természetet, hozzászoktatja ahhoz is, hogy megfigyelje, tanulmányozza a tájat, benne az embert és alkotásait. Így lesz a pusztá szórakozásból tapasztalás, ismeretszerzés, tudás, egyúttal művelvezet, egyszerű testi, szellemi és lelki gazdagodás. V. G.

Vendégelőadók az ENKÉ-ben. Az együttélő nemzetiségek baráti kapcsolatainak ápolásából egyesületünk sem akart kimaradni. Ennek megvalósítása céljából kérte fel *Coman Dániel* egyetemi tanársegédet és *Pop Victor* tanárt, hogy egyesületünkben előadást tartsanak.

Coman Dániel az újonnan felfedezett Szkerisorai barlangszakoszkba vitt magával bennünket színes és lebilincselően érdekes előadásával. Vetített képeivel, mintha a mesék birodalmát mutatta volna meg nekünk, s a sok kedves epizód, így a barlangban töltött Szilveszter-est feledhetetlenül kedves emlékeket ébresztett mindenkiben. Külön ki kell emelnünk, hogy *Coman Dániel* magyarul előadásban vezetett be ben-

nünket a barlangkutatás rejtelmibe. Reméljük, hogy a nyári évadban alkalmunk nyílik majd az előadó kíséretében is bejárni Biharországnak ezt az új csodáját.

Pop Viktor a vizek birodalmába, a Vaskapu, Kazánszoros és az Alduna zúgói, nádasai közé vezetett el minket. A folyamóriás életét rajzolta meg a szakember biztos tudásával s a természetjáró színes szavaival, ugyancsak magyar nyelven. A minduntalan felzúgó taps biztosítéka volt annak, hogy az előadás nyomán egyre többen fogják felkeresni a Duna mente turista látnivalóit. Köszönjük mindkét előadónak fáradságos, de eredményekben gazdag munkáját.

Petőfi emlékezete március 15-én. Téli előadássorozatunk keretében és a megszokott közönség jelenlétében családias hangulatban, de méltóképpen ünnepeltük meg március 15-én az 1848-as forradalom százéves évfordulóját.

Először *Vámszer Géza*, az egyesület elnöke ismertette a 48-as forradalom eseményeit, célját, a 48-as márciusi ifjúság lelkes és határozott tetteit, *Petőfinek*, *Kossuthnak* és *Bálcscunak* szerepét és törekvéseit a dunavölgyi népek felszabadítása és békés együttélése érdekében. Kiemelte, hogy ha e nagyoknak tervei, álmai nem is valósulhattak meg akkor, a kései unokák száz év eltelté után megérték, hogy mind Magyarországon, mind Romániában köztársaságban élnek s hogy e két nép, a magyar és a román tentvéri közösségben élhet egymás mellett. Ezután *Gálfalvi István* egyetemi hallgató *Petőfinek* „1848” című forradalmi versét szavalta el.

Az ünnepély főpontja *dr. Parádi Ferencnek* nagy érdeklődéssel várt előadása volt. Kimerítő előadásban ismertette *Petőfinek* természetangolta líráját, majd tíz erdélyi útját, amelyeket érdekes és áttekinthető térképvázlaton is bemutatott. *Petőfi*,

aki Erdély földjén nyugosza örök álmát, sokat adott Erdélynek, de Erdély földje és népe is sokat adott Petőfinek. Itt ismerte meg feleségét, itt kedvelte meg az alföldi táj szépségei után a hegyek-völgyek csodálatosan szép világát. Amíg Petőfi csak a magyar alföldi részeket járta, a magyar nép szabdságát hangoztatta és énekelte meg, de erdélyi útjai után megismerte az erdélyi román és szláv népek fájdmát is. Itt Erdélyben vált Petőfiből, a magyar nacionalista szabadsághósból a világszabadság fanatikus harcosává, amit oly megkapóan érzékeltetett az *Egy gonlalat bánt engemet* című versében. (Ezt a verset szavalta el *Gálfalvi István*).

Az ünnepély utolsó pontja *Földvári Juditnak* szavalata volt, aki finom hangsúllyal és nőies bájjal adta elő Petőfi *Szeptember végén* című közismert versét. A hallgatóság ismeretében és érzésekben megazdagodva távozott az ünnepélyről.

Kirándulásaink májustól augusztusig. A volt ENKE központi turistaosztálya az alábbi kirándulásokat vette tervbe: Május 2—4 (román hűsvét), Túri- és Tordai-hasadék, vezetője *Bodoczi Károly*; Rekető Dobrin, vezetője *Ballauer Antal*. — Május 9. Leányvár—Tótfalu—Ekeforrás, vezetője *Andocs Mihály*. — Május 16—17. (magyar pünkösöd), Torockó—Bedelő—Szolcsva, vezetője *Vámszer Géza*; Óradna—Radnaborberek, vezetője *Bokor Sándor*. — Május 23. Ekeforrás, vezetője *Bokor József*. — Május 30. Ördögórrárok—Szentiványi kút, vezetője *Pakó Béla*. Június 6. Szentjánoskút (gulyásnap), vezetője *Szente József*. — Június 13—14. Vlegyásza, vezetője *Pakó Béla*, június 13. Szénafüvek, vezetője *Tomor Imre*. — Június 20. Őzek-völgye—Malomvölgy, vezetője *Tomor Imre*. — Június 27. Bácsitorok—Tulogdy-forrás—Szucság, vezetője *dr. Tulogdy János*.

Július és augusztus havában, a

kirándulások főevadjában, de pontosabban még meg nem határozott időben az alábbi kirándulásokat tervezi: 1. Cegei tó, 2-napos, vezetője *Andocs Mihály*; 2. Berettyó-forrás és környéke, 3—4 napos, vezetője *dr. Tulogdy János*; 3. Kudsir—Surián—Páring, 8—10 napos, vezetője *Károlyi Béla*; 4. Retyezát, 8—10 napos, vezetője *Péror Sándor*; 5. A Bihar déli része, 2 hetes, vezetője *Rotaridesz István*. — Ezenkívül minden vasár- és ünnepnapon egynapos városkörnyéki kirándulások is lesznek.

A B. E. A. C. túristaosztályának tavaszi programja. *Március 21.* Csígdomb — Szucsági forrás — Szucság község. *Április 10—11.* Retteg-Csicsóvár, vonattal és gyalog. Vezető *Zsigmond Endre*. — *Április 18.* Hójagerine—Bácsitorok. — *Április 24—25.* Tordai (Turi)-hasadék. Vezető *Téchy Zoltán*. — *Május 1—2—3.* Enyed—Pilis—Kököz. Vezető *Téchy Zoltán*. — *Május 9—10.* Hidegszamos—Testes. Vezető *Marosi Pál*. — *Május 16—17.* „Pünkösöd Torockón”, néprajzi kirándulás. — *Május 23.* Sztána—Riszeg-tető. *Május 29—30.* Solyomkő vára. Magaslaki vadász-kastély. Vonattal és gyalog.

HÍREK

Sportkiállítás Aradon és Kolozsvárt. Az OSP február hónapban igazán nagyszabású sportkiállítást rendezett Aradon. A szakembereket is meglepte a kiállítás ízléses és hatásos elrendezése, még inkább a kiállított tárgyak nagy tömege, ami Arad fejlett sportéletének legékesebb bizonyítéka.

Egyik-másik, több évtizedes multal rendelkező egyesület egész ternet töltött meg szebbnél-szebb győzelmi trofeumokkal, arany, ezüst és bronz tárgyakkal, meg érmek megszámlálhatatlan tömegével. Közülük különösen az Aradi Torna Egyesület tűnt ki, meg az Aradi Munkás Testedző

Egyesület, továbbá az ITA-gyár napkorongot ábrázoló hatalmas kerekével, amelynek sugarai az egyes sportágakat ábrázolták sikerült festményekben.

A kiállításon természetesen a turistaság is képviselve volt. *Aradi osztályunk* igen ötletes összeállításban állította ki a turista összes felszerelési tárgyait, azután nagyított fényképfelvételeket és kitüntetéseket. A kiállítás sikerét igazolja az is, hogy egy hét alatt több mint 12 ezer látogatója volt. Úgy értesültünk, hogy Aradi osztályunkat is oklevéllel tüntették ki.

Az OSP működésének kétéves évfordulója alkalmából Kolozsvárt is sportkiállítást rendezett március 14--21 között. A város összes sportolói a kiállítás rendelkezésére bocsátották nyereségtárgyaikat; serlegek, kupák, egyéb emléktárgyak, plakettek, érmek, stb. sorakoztak sűrűn egymás mellé, úgy hogy az OSP helyiségei szűknek bizonyultak a rengeteg anyag megfelelő, áttekinthető elhelyezésére. A látogatók száma elérte a 15.000-et; legnagyobb része a gyárak, üzemek, vállalatok munkásaiból, az egyetemek hallgatóiból és az iskolák tanulóiból került ki. A kiállítás sikere arra az elhatározásra indította a vezetőséget, hogy a *Sportnapok* alkalmával megismételje a kiállítást, még pedig alkalmasabb, nagyobb helyiségben és hosszabb időre. A kiállításon a turistaság nem vett részt.

Román—magyar főiskolai sítábor.

A Romániai Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége az elmúlt tél folyamán hetven magyarországi főiskolást látott vendégül a *Bulea-tónál* 20 napos sítábor keretében. A táborból induló kisebb kirándulásokon és az esti tábortűz mellett szövődtek a

román—magyar barátságának azok a száalai, amelyek a természetjárás új utait is kijelölik főiskoláink számára. A kirándulások rendezésében meg az egész tábor megszervezésében a Nemzeti Túrista Hivatal (O. N. T.) is tevékenyen vett részt. Reméljük, hogy a szép kezdeményezést több hasonló közös tábor és túra fogja követni, közelebb hozva ezáltal egymáshoz a szomszédos népek fiataljait. (X. J.)

TARTALOM

Vámszer Géza: Búcsú az ENKE-től ..	25
Bodoczi Károly: A Turi-hasadék ..	27
Rotaridesz István: Dobrudza emlék	32
Tulogdy János: A természetjárás a tudomány szolgálatában ..	37
Rotaridesz István: Jelentés az 1947 évről ..	41
Székelly Endre: Az ENKE utolsó közgyűlése ..	43

EGYESÜLETI ÉLET:

Turista-előadásaink mérlege ..	45
Vendégelőadók az ENKE-ben ..	46
Petőfi emlékezete március 15-én ..	46
Kirándulásaink májustól augusztusig ..	47
A BEAC turistaosztályának kirándulásai ..	47

HIREK:

Sportkiállítás Aradon és Kolozsvárt ..	47
Román—magyar főiskolai sítábor ..	48

Főszerkesztő: VÁMSZER GÉZA,
Felelős szerkesztő: ERDÉLYI SÁNDOR.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Jókai-utca 2. sz., II. em.